

Oqaasiliortut ataatsimiinnerat

Marlunngorneq, februaarip 8-anni 2012, nal. 13.00
Oqaasileriffiup ataatsimiittarfiani.

Peqataasut: *Carl Chr. Olsen, Stephen Heilmann, Eva Møller Thomassen, Lotte Holm aamma Katti Frederiksen.*

Allatsi: *Katti Frederiksen*

Oqaluuserisassatut siunnersuutit:

1. Tikilluaqqusineq aamma ilisimatitsissutit.

Siulittaasoq ilisimatitsivoq Arktisk Rådimi Issittumi oqaatsit pillugit misissuinissamut tunngasumik ataatsimiigiangajalluni.

Oqaasiliortut ataatsimeeqinnissaat oqaatsinut politikkip ilassutissartaanut siunnersuutinik imalik kisiat pillugu ingerlanneqassasoq isumaqatigiissutigineqarpoq, tamannalu februaarip naanerani marsilluunniit aallartinnerani pissasoq aalajangiunneqarluni.

2. Kingullermik ataatsimiinnermit imaqarniliap akuerineqarnera.

Taamaatilugu akuerineqarpoq, tunumiutullu allattarnermut tunngasortaan LH oqaaseqarpoq 1986-imi Louis-Jacques Doraisikkut periusaat nangeqqillugulusooq pisoqarmat ilungersuummernerigini, tunngaviumillu siunnersuut akuerisinnaallugu. Taamaammat LH-ip ilassutigiumasai ilanngunneqassasut isumaqatigiissutigineqarpoq, taamaalillugu sammisaq pillugu kingumut takuneqarsinnaaniassammat qanoq sunillu eqqartuiffiusimanersoq. Taamaalillugu LH-ip ilassutigiumasaa ilitersuusiorniarnermi ilagittinneqarsinnaasassaaq. Naggasiullugu tunumiutut taaguutit taggisaasut 'aik'-imik naanilerneqarsinnaasarnissaat LH-ip aamma siunnersuutigaa, taannali naaneq {ai} isummanik marlunnik peqarluni diftongiunera (nipit marloqiusat ataatsimoortut) pissutigalugu CCO-p uterfigineqaaqqissinnaanera siunnersuutigigallaqqaarpaa.

3. Aalisakkat taaguutaat

Taaguutit maannamut katersaasut kalaallisut latinerisullu allaqqaneri salliutillugit erseqqissumik suliareriarlugit akuerisassanngorlugit Oqaasiliortunut ingerlateqqinneqassapput. Taaguutit ataatsimut taaguutaasut aamma pingaartinneqassapput, taaguutillu allat

nassuiaataasut ataatsimut taaguutit (overbegreb) saniannut allattorneqarsinnaassallutik.

4. PiSiu-mit saaffiginnissut

Qanoq akineqarnissaanik nassuiaammillu CCO-p siunnersuutaa nassiunneqassaaq.

Tassani Pinerlutsaaliuinermit Siunnersuisoqatigiit Oqaasiliortut akuereriigaat atuutiinnartinneqassaaq kukkunerunanilu.

Pinerlitsaaliuinermik oqarnermi isummamik allanngortitsisoq pillugu akissutissatut siunnersuummi nassuiaatigineqarpoq.

5. justits kalaallisut

Taaguusiiniarnermi oqaatsip taaguutip atuuffimmini sunarpiaq imarineraa paasiniarneqaaqqaartarpoq. Matumanilu aamma tamanna pivoq; taaguutip justitsip iluaniittut, naapertuilluarneq aammalu inatsisinik atortitsinissamut tunngasut siornatigut Landsrådini aamma atugaareerput. Ministeriet pineqarpat taava taaguut qangali atuuttoq **Inatsisinik atortitsinermut ministeriaqarfik** atorineqassaaq.

6. Eksistentiel psykologi & Systemisk og psykodynamisk tilgang

Immikkut ilisimasalittut ilinniarnermi suliaqarnermilu taaguutit atorineqartartut amerlasuutigut latinerit oqaasiinit aallaaveqartut oqaatsini tamalaani atuliinnarneqartarput, matumani aamma tarnip pissusaanik taaguutit pineqartut oqaasersiatut atuinnessasut Oqaasiliortut isumaqatigiissutigaaq, nassuiaaserniaraannilu sumut atuunneri qanorlu paasisariaqarneri kalaallisut allanneqarsinnaallutik.

7. kiallortoq

Kalaallisut taaguutaata danskisut qanoq taagorneqartarneranut tunngasumik paasiniaasoq nassuiaanneqarpoq kalaallisut taaguut kialluttoq kisimi atugaasoq. Aamma paasiniaasup paasiniakkami danskisuaa paasisimarpasimmagu danskisut qanoq taagorneqartarneranik aperineqassaaq.

8. 'kræfterpoq'-mik oqartarneq

Taamatut oqartoqartarnera ilisimaneqarpoq, Oqaasiliortulli atorunnaarsinneqarnissaanut toqqaannartumik qanoq iliuuseqarsinnaanngillat ordbogini allassimasut kisimik innersuussutaasinnaallutik. ORDBOGEN-imi ilaatigut ima allassimasoqarpoq:

kræftpatient *sb.* (-en, -er) kræftertoq aamma

kræftfremkaldende *adj.* (-, -) kræfteqalernartoq

Taamatut periusilimmik oqartarneq aamma oqaatsini allani atuuppoq, taakkualu ilaatigut isummanik assigiinngitsunik pilersitsisarlutik, soorlu aappoq ~ aaqarpoq, nuappoq ~ nuaqarpoq. Allanili immikkut

isumaqalersitsisarani, soorlu Gonorrerpoq ~ Gonorreqarpoq,
Tuberkoluserpoq ~ Tuberkuloseqarpoq il.il.

9. danskit oqartarnerat 'kaffemik'

Saaffiginnissummi matumani, aammalu siusinnerusukkut taamatut saaffiginnissutigineqartartut akineqartarnerattut akineqassaaq; tassalu oqaatsit ataasiakkaat allat atugaat Oqaasiliortut annerusumik qanoq iliuuseqarfigisinnaasannginnamikkut.

Pineqartumi kalaallisut qanoq paasinninniarneput assigiinngisititaarsinnaavoq, matumanili danskit taamatut oqartarnerminni qanoq isumaqartitsinerat aamma apeqqutaaqataavoq.

10. fiberrig kost aamma kandidat i levnedsmiddelvidenskab, ernæring & diætetik

Oqaasiliortut aalajangiuppaat fiberrig kost kalaallisut ima taaguuserneqassasoq:

nerisassat ipaguartuut imaluunniit nerisassat ipaguaqarluartut.

Samuel Kleinschmidt ip ordbogiliaani 1871-imeersumi oqaaseq ipak taassuminngalu nagguillit aamma ilanngussimavai ilaatigut ima nassuiakkaminik: ipak: fiber, aare, trevl, (i træ, horn, kjød) ipakippoq: er småfebret, har fine Aarer.

Taassumunnga uiguusiunneqartoq –Guaq (ruaq, guaq) isumaqarpoq taassumunnga assingusumik atugaq, soorlu ulik ~ uliguaq.

kandidat i levnedsmiddelvidenskab, ernæring & diætetik kalaallisut ima taaguuserneqarpoq:

inuussutissalerinermik ilisimatusaatini, peqqinnartunimik immikkullu nerisaqarnermi ilinniagartoq.

11. Taaguut 'nunat inoqqaavi'

Piffissami kingullermi oqallisigineqangaatsiartoq, aammali siusinnerusukkut aamma qaqilerneqartarsimasoq 'nunat inoqqaavi' pillugu Oqaasiliortut siulittaasuata nassuiaataa ilaliussatut ilanngunneqarpoq. Taaguut qangali Oqaasiliortuni akuerisaareerpoq, inuilli paatsoorniartarnerannut patsisaavoq taaguutip taaguutitut atuunna pinnagu isumavia tikinniartaramikku, naak oqaatsitsinni taamaattunik taaguutaalersimasunik (leksikalisering eqqarsaatigalugu) ulikkaaraluartugut.

Taaguummi matumani pineqartumi inuit pisinnaatitaaffii pineqartut tunngavigalugit pilersuuvoq. FN-imi inuit pisinnaatitaaffiisa isumaqatigiinniutiginerini nunani tamalaani taaguutit assigiinngitsut atuuttut (aboriginals, natives, Indians il.il.) naapertuukkunnaarmata tamanit isumaqatigiiffiusumik tuluttut *indigenous* atulersinneqarpoq,

tamatumalu malitsigisaanik aamma naapertuuttumik kalaallisut taaguusiisoqarsimalluni. Uanili erseqqissaatigineqassaaq taaguummik 'nunat inoqqaavi'-nik atuineq ima paasineqassammat tassani nunami kulturimik pilersitsisut; tassaannaanatik nunaqaqqaartut imaluunniit nunami piginnittut. Taamaammat taaguut Oqaasiliortunit akuerisaasoq ordboginilu allaqqasoq inatsisit pisinnaatitaaffiillu tunngavigalugit isumaliutigeqqissaagaalluni atugaalersinneqarsimasoq tamanit akuerineqarluni atortariaqarnera nassuiaatigalugu erseqqissaatigineqaaqqiinnartarsinnaavoq. Siunnersuutigineqarportaaq nassuiaat taanna atuagassiat ilaannut nassiunneqarsinnaasoq.

12. Nittartakkami oqaatsit ujartorneqartartut

Ilisimatitsissutigineqarput oqaatsit suut Oqaasileriffiup nittartagaani ujartorneqarnerpaajusarnersut, taakkualu nassuiaataat nutsernerilu misissorneqariarlutik pisariaqassappat aqqissorneqarlutillu naqqissorneqassapput, taamaalilluni atuisut taaguutit oqaatsillu akuerisaasut atornerulerneruniassammatigik. Taakkua oqaatsit ilaatigut makkuupput: sagsbehandler, strategi, holdning, effektiv, moral, formel, forudsætning, adfærd, forhold, kreativ il.il.

13. Allat

Saaffiginnissut taaguutitut pingasunut tunngasoq:

den udøvende magt – inatsisinik atuutsitsisut
den lovgivende magt – inatsisiliortut
den dømmende magt - eqqartuussisoqarneq

Taakkua (magtens tredeling) kalaallisut ima taaguuserneqarsimavoq **oqartussaaffiit pingasunut immikkoortiternerat.**

Inussiarnersumik inuulluaqqusilluta
Carl Chr. Olsen
Siulittaasoq

Katti Frederiksen
Allatsi

TAAGUUT: Nunap inoqqaavi

Nunap inoqqaavi pillugu aliikkutassiatut aallakaatitaq malillugu allannguinnessaq tunngavissaaleqissunnarpoq, isorinnilluni nassuiaateqartup taaguusiinermi tunngaviusunik paasinninnginnera pissutigalugu.

Upperniutit atorlugit isummersortunut malinnaanaveersaartariaqarpugut. Aamma maanna biibili kisiat tunngaviginagu atuartitsisoqartarpoq paasissutissiisoqartarlunilu, Inuit ilaat isumaqarput Adamikkut Evalu nunap inoqqaajusut. Taaguut pineqartoq upperutsip nassuiaariaasianut ataatsimilluunniit attuumassuteqanngilaq Nikittussat nikittariaqalerput.

Nassuiaanerit torrutiinnakkat ilaatigut mianersorfigilaartariaqarput. Aamma illit ukiorpassuarni akuuninni tamanna malinnaaffigereerpat, tassa taaguut una aamma apeqquut una inuit pisinnaatitaaffiitut tunngassuteqarmat, taakkualu isumaqatigiinniutiginerini aboriginals, aboriginees, natives, Indians, de indfødte folk taaguut tamanut naapertuukkunnarmat indigenous tamanit isumaqatigiinnikkut akuerisaasumik nunat tamalaat akornanni inatsisini atugassanngortinneqarpoq, aamma pissutigalugu uagutsinni nunaqaqqaartuuneq (taanna Akilinermi naggueqatitita atortagaat), nuna kisiat pinnagu kulturi nunami tassani pilersoq inuinit pilersitaammat, ataniarnermilu ukiorpassuarni tunngaviulluni. Nunap nammineq kulturi pilersinneq ajunnguatsiarmagu, inuisali kisimik, tassani nunap inuisalu peqatigiinnerannik ersersitsineq pingaarpoq, oqaatsimi nunat inoqqaavinik atuinermi.

Taamaattumik suliassaasimavoq *nunat inoqqaavi/nunap inoqqaavi indigenous peoples*-imut taaguutitut immikkuullarissumik atortitaasumik akuerisatut atortilissallugu. Tamannalu Oqaasiliortut akuersisarnermi malitassiat malillugit naammassivaat.

Tuluttut:

Native: nunat inuiitut taaguutitut atugaasartoq nunap inuiinik isumaqartariaqanngilaq, isumaqartarami illoqarfimmit nunaqarfimmit tassannga kingoqqisoq.

Aboriginal: Tuluit kunngeqarfiata inatsisilioriaasianit aallavilittut atugaavoq taakkua namminneq paasinninnerat takussutissaqartinniarlugu. 1854-56-imit British North American Act tassani aallaaviuvoq qanittuaraq tikillugu. Inuit pisinnaatitaaffiisa isumaqatigiinniutiginerini tamanna erseqqissorujussuuvuq.

Aboriginee: Tuluit kunngeqarfianni Australiamut New Zealandimullu tunngasumik taamaalaat atugaavoq, imaluunniit inatsisinut taakkuninga atuisunut.

Indian: USA-mi: Bureau of Indian Affairs (BIA) pillugu suliamut inatsisiliornermullu tunngaviuvoq taaguut Indian isumaqartinneqarami nunap inoqqaavi USA-miittut tamaasa pillugit. Taamaattumik naggueqativut pillugit inatsisiliornermi allannguut siulleq tassa Alaska Native Lands Claims Settlement Act 1971-imeersoq, tassani Native pineqarluni Alaskami nunap inoqqaavi, tassa USA-muinnaq tunngasoq.

Nunat Inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit FN-ip nalunaarutaa USA-mi nunami namminermi pissutsinut ministerip nalunaarusiorfigigamiuk aamma apeqquut taamatut tuluttut taaguusiineq taanna erseqqissumik isummersorfigaa.

Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit taakkualu atortitaanerat pillugit suleqataasutut pisariaqarpugut United Nations Declaration of the Rights of Indigenous Peoplesip *Indigenous*simik immikkuullarissumik atuinera tunngavigalugu isummersussalluta.

Taaguut aamma nunarsuarmioqatigiit iluanni isumaqatigiinniutigeqangaatsiaqqaarluni atugaalerpoq, naalagaaffiit ilaannit sivisuumik oqaatsip isummersugaanera nangiaripajaaqqaarneqarami, 2002-milu WSSD-mi Johannesburgimi FN-ip naalakkersuinikkut isummiutaani siullerpaamik indigenous peoples atugaavoq, kingorna aamma Issittumi Siunnersuisoqatigiinnut apuuppoq.

Oqaasiliortut isumaliutit qulaani pineqartut tunngavigalugit taaguusiinerat atuummat allangortinissaa ilimanangilaq, aamma ICC-p nittartagaatigut ataasiarani nassuiaataareerpoq, malinnallutik paasinnikkumasut ilitsersortariaqassapput.

Danskisut

aamma danskisut de indfødte atornagu *de oprindelige folk* atugaavoq, Dansk Sprognævniip akuersineratigut, soorlu aamma Avannaamioqatigiinni taaguut *Inuit* Eskimoer-mut taarsiullugu akuerisaasoq.

Norskisut:

urbefolkninger atugaavoq

Taamaattumik maana taaguutit akuerisatut atugaasut inatsisit malillugit maleruagassatigut akuerisaasut akueralugit atortariaqarpavut, tunngaviilu paasillugit, aamma ordboginiipput.

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga

Carl Chr. Olsen